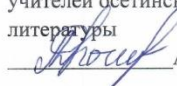

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Северная Осетия-Алания
Администрация местного самоуправления
Пригородного муниципального района Республики Северная Осетия-Алания
Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Средняя общеобразовательная школа №1 с. Октябрьское»
Пригородного муниципального района Республики Северная Осетия-Алания

РАССМОТРЕНО

Методическим объединением
учителей осетинского языка и
литературы

 А.Д. Кочиева

Протокол №1
«31» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

 Р.Е.Тедеев

Приказ № 49
«01» сентября 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета
«Родной (осетинский) язык»
для 7 класса среднего общего образования
на 2023/2024 учебный год

Составитель: Алборова Дзерасса Самсоновна
Учитель осетинского языка и литературы

с. Октябрьское, 2023

Æмбарынгæнæн фыстæг

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг»-ы кусæн программæ (5 – 11 къл.) арæзт у ахæм бындураварæг документтæм гæсгæ:

- Федеральный закон от 29.12.2012 N 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» (ред. от 29.12.2017);
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1577);
- Федеральный государственный образовательный стандарт среднего общего образования (в ред. Приказа Минобрнауки РФ от 31.12.2015 № 1578);
- Ирон æвзаджы программæ 1 – 11 къластæн (ныффидар æй кодта Цæгат Ирыстон – Аланийы Ахуырад æмæ наукæйы министрад 2017 азы).

Цæгат Ирыстоны-Аланийы ис дыууæ паддзахадон æвзаджы: ирон æмæ уырыссаг. Ирон æвзагæй адæм пайда кæнынц се 'рвылбоны царды æмæ æхсæнадон-политикон, барадон, наукон, культурон архайды, ахуырад æмæ аивадон-дзырдон сфæлдыстады. Уый у æвзагон/ныхасон æрмæг хъахъхъæныны æмæ йæ иу фæлтæрæй иннæмæ дæттыны сæйраг фæрæзтæй иу.

Ирон æвзаджы лексикон-грамматикон, стилистикон фæрæзтæ сты хъæздыг, йæ аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ – бирæ æмæ ахадгæ. Уымæ гæсгæ æвзагæн йæ бон у царды домæнтæн дзуапп дæттын, йæ размæ æвард хæстæ æнæкъуылымпыйæ æххæст кæнын. Йæ ахуыр кæнын ахъаз у уырыссаг æмæ æндæр æвзагтæ хуыздæр æмæ æнцондæрæй базонынæн дæр.

Ахуырадон предмет «Ирон æвзаг» скъоладзаутæн зонындзинæдтæ дæтты мадæлон æвзаджы тыххæй, амоны, æвзагæй алыхуызон уавæрты куыд пайда кæнын хъæуы æмæ йæ кæцы хæйттæй, уый; скъоладзау ахуыр кæны ирон культурæйы удварнон хъæздыгдзинад æмæ литературæ, æмзонд у йæ адæмимæ, стай хайджын кæны æппæт адæмты культурон-историон фæлтæрддзинадæй.

Предмет «Ирон æвзаг» ахуыр кæныны сæйраг **нысæнттæ** сты:

- 1) ирон (мадæлон) æвзагмæ æмбæлгæ ахаст хъомыл кæнын, куыд культурæйы вазыгджын фæзынд æй æмбарын кæнын;
- 2) удварнон-эстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын кæнын;
- 3) мадæлон æвзаг ныхас кæныны æмæ ахуырадон архайды сæйраг фæрæзтæй иу, адæймаджы архайды бæлвырд къабæзты зонындзинæдтæ райсыны мадзал, æхсæнады фидаргонд этикон нормæтæ базоныны амал кæй у, уый æмбарын кæнын;
- 4) вазыгджындæр иумæйагахуырадон арæхстдзинæдтæ æмæ универсалон ахуырадон архæйдтытæ (архайды нысан амонын, фæтк ын æвæрын, библиографион агуырд кæнын, алыхуызон æвзагзонынадон дзырдæтты æмæ æндæр æвзæрæнты хъæугæ информаци арын, уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæй æмæ Интернетай, тексты мидисыл кусын) базонын кæнын;
- 5) æвзаджы системæйы арæзты тыххæй æмæ, куыд кусы, уый тыххæй, ирон литературон æвзаджы стилистикон фæрæзтæ æмæ сæйраг нормæты тыххæй зонындзинæдтæ райсын; æвзагон фæзындтæ уынын, иртасын, кæрæдзиуыл сæ барын, классификаци сын кæнын æмæ сын аргъ дæттыны ахуырадон æмæ æндæр арæхстдзинæдтæ рæзын кæнын;
- 6) дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæ, ныхас кæнынимæ баст архайды хуызтæй, æвзаджы фæрæзтæй алыхуызон уавæрты пайда кæныны æгъдауттæ, ныхасы этикеты нормæтæ базонын; активон дзырдут хъæздыг кæнын;
- 7) зонындзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæй практикон хуызы пайда кæныныл ахуыр кæнын.

Ахуырадон предметы нумайаг характеристика

Ирон æвзаг скъолайы ахуыр кæныны сæрмагонд нысанттæ сты: скъоладзаутæм коммуникативон, æвзагон, лингвистикон æмæ культурæзонæн компетенцитæ рæзын кæнын.

Коммуникативон компетенци нысан кæны мадæлон æвзагæй ныхасы алыхуызон уавæрты, ныхасы темæ æмæ нысанттæм гæсгæ пайда кæнынмæ арæхсын; дзургæ æмæ фысгæ ныхасы культурæйы бындуртæ зонин; скъоладзау цы кары ис, ахуыры алы къæпхæнты (5 – 7, 8 – 9, 10 – 11 къласты) йæ фæлтæрддзинад æмæ психологион минниуджытæ цавæр сты, уымæ гæсгæ ныхас кæнынмæ арæхсын.

Æвзагон компетенци у:

зонын:

- мадæлон æвзаг куыд нысанон системæ æмæ æхсæнадон фæзынд;
- æвзагæн йæ арæзт;
- æвзаг куыд рæзы æмæ дзы куыд пайдагæнæн ис;
- ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæ;
- фæг дзырдуатон æрмæг;
- пайда кæнынмæ арæхсын:*

- ирон литературон æвзаджы сæйраг нормæтæй;
- æвзаг æмæ ныхасы аивгæнæн мадзæлттæй;
- алыхуызон лингвистикон дзырдуæттæй.

*Лингвистикон компетенци*мæ хауынц скъоладзауты зониндзинадтæ наука «Ирон æвзаг»-æй, йæ хайтгæ æмæ æвзаг наукон æгъдауæй ахуыр кæныны нысанттæ, стæй, ирон æвзаджы фæрстытæ цы ахуыргæндтæ иртæстой, уыдоны тыххæй æрмæг зонин.

Культурæзонæн компетенци баст у, æвзаг националон культурæйы тыххæй дзурыны формæ кæй у, уый æмбарынадимæ, адæмы æвзаг æмæ истори баст кæй сты, ирон æвзагæн националон-культурон æууæлтæ кæй ис; ирон ныхасы этикеты нормæтæ зонинимæ.

Ахуырады сæйраг нумайаг хæстæ æмбæлгæ хуызы æххæст кæнæн ис, æвзаг æмæ ныхас тынг хорз зонгæйæ. Коммуникативон æмæ культурæзонæн компетенцитыл фылдæр ахуыр кæнынц ныхасы рæзтыл кусгæйæ, лингвистикон компетенци та рæзы, æвзаджы системæ ахуыр кæнгæйæ.

Ирон æвзаджы программæйы æнгом баст сты йæ дыууæ структурон хайы: «Æвзаджы системæ» æмæ «Ныхасы рæзт» – ныхасы культурæ рæзы, æвзаджы системæ, йæ 'гъдаутгæ ахуыр кæнгæйæ; æвзаджы системæ та æмбæрстгонд цæуы ирон ныхасы хуызæгты (алыхуызон текстты) бындурыл.

Амынд нысанттæ къухы бафтыны тыххæй æххæст кæнын хъæуы ахæм **хæстæ**:

- скъоладзаутæн базонин кæнын, æвзагыл æхсæнады царды цы хæстæ æвæрд ис, цавæр бынат ахсы ирон адæмы царды, цæмæй хъæздыг у, цавæр сты йæ аивгæнæн мадзæлттæ; бæлвырд зониндзинадтæ раттын ирон литературон æвзаджы фонетикæ, графикæ, орфоэпи, орфографи, лексикæ, морфемикæ, дзырдарæзт, морфологи, синтаксис, пунктуаци æмæ стилистикæйæ, стæй, райст зониндзинадтæй практикон архайды куыд пайдагæнæн ис, уый тыххæй;

- скъоладзауты ныхас рæзын кæнын: хъæздыг сын кæнын сæ активон æмæ пасивон дзырдуат, раст аразын сæ ныхасы грамматикон сконд; архайын, цæмæй базоной литературон æвзаджы нормæтæ, зоной æмæ арæхсой алыхуызон коммуникативон уавæрты дзургæ æмæ фысгæ ныхасæй раст æмæ уæгъдибарæй пайда кæнын;

- амонин æмæ хуыздæр кæнын орфографон æмæ пунктуацион арæхстдзинадтæ æмæ фæлтæрддзинадтæ;

- хи ныхасы арæзтмæ хъус дарын;

- ахуырадон æмæ наукон литературæимæ кусын, алыхуызон дзырдуеттæй æмæ æндæр æххуысгæнæг литературæйæ, уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæ æмæ Интернетæй хъæутæ æрмæг исын.

Ирон æвзаджы программæ базоныны удгоймагон, метапредметон, предметон фæстиуджытæ

Удгоймагон фæстиуджытæ:

1) ирон æвзаг ирон адæмы сæйраг национ-культурон хæзнатæй иу кæй у, уый æмбарын; мадæлон æвзаджы ахсджиаг бынат адæймаджы интеллектуалон, сфæлдыстадон æмæ удварнон рæзты уынын;

2) ирон æвзаг æстетикон хæзна кæй у, уый æмбарын; мадæлон æвзагæн аргъ кæнын зонын, сæрыстыр дзы уæвын; ирон æвзаджы сыгъдæгдзинад куыд националон культурæйы фæзынд æмбарын æмæ йæ хъахъхъæныныл архайын; хи ныхасы культурæ бæрзонд кæнынмæ тырнын;

3) дзырдуат хъæздыг кæнын грамматикон фæрæзтæ зонын, хъуыдытæ æмæ æнкъарæнтæ раст æмæ уæгъдибарæй æвдисынмæ арæхсын; хи ныхасæн раст аргъ кæнын.

Метапредметон фæстиуджытæ (скъоладзаутæ сæйраг нумæйаг программæ куыд базонынц, уый æвдисæнтæ):

1) ныхасон архайды æппæт хуызтæ зонын:

хъусын æмæ кæсын:

- тексты темæ æмæ йæ сæйраг хъуыды, стиль бæрæг кæнын;
- кæсыны алы хуызтæ зонын (агурын, æркæсын, зонгæ кæнын) æмæ сæ алыхуызон стильтæ æмæ жанрты текстты пайда кæнын;

- тексты хъæутæ хъусынгæнинаг агурын;

- цалдæр текстæн сæ хуыз æмæ сæ мидис абарын;

- алыхуызон фæрæзтæй (уымæ дзыллон хабархæссæг фæрæзтæй, компакт-дисктæй, Интернеты фæрæзтæй) хъæутæ æрмæг исынмæ арæхсын;

- дзырдуетты алы хуызтæй, æххуысгæнæг литературæйæ (уымæ электронон хæсджытыл дæр) уæгъдибарæй пайда кæнын;

- бæлвырд темæйæ æрмæг æмбырд кæнын æмæ йæ систематизаци кæнын зонын; хи хъаруйæ хъусынгæнинаг агурын; кæсгæ æмæ хъусгæйæ цы æрмæг базыдтой, уый ивын, æвæрын æмæ хъусын кæнын;

- ныхасон зæгъдытæ сæ мидисмæ гæсгæ æрæмных кæнын æмæ абарынмæ арæхсын, сæ стилистикон хицæндзинадтæ æмæ æвзагон фæрæзты æвзарын;

- ныхасы хуыз иртасын æмæ ивын зонын;

- текстмæ байхъусын кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йыл бакусынмæ арæхсын (пълан, хи ныхæстæй дзурын, конспект, аннотаци);

- тексты сæйраг æмæ фæрссаг хъусынгæнинаг иртасын; тексты темæ æмæ идейæ бæрæг кæнын;

- текстмæ байхъусыны кæнæ йæ бакæсыны фæстæ йæ бындурыл ныхас аразын, диалогты архайын, хи фиппаинагтæ дзургæйæ æмæ æнкъарæнтæ æвдисгæйæ;

- нывтæм гæсгæ диалогтæ хъуыды кæнын;

- диалоджы архайынмæ æмæ йæ аразынмæ арæхсын;

- текстæн лексикон-грамматикон æмæ стилистикон раиртæст кæнын;

- алы хуызты фысгæ æмæ дзургæ тексттæ, ныхасы стильтæ æмæ жанртæ аразынмæ арæхстдзинад æвдисын, кæрæдзинмæ ныхас кæныны уавæр, йæ нысан æмæ адресат хынцгæйæ;

- хи хъуыдытæ дзургæ æмæ фысгæ формæйы раст, уæгъдибарæй дзурынмæ арæхстдзинад æвдисын, текст аразыны нормæтæ æххæст кæнын (логикондзинад, ны-

хасы хайтты кæрæдзи фæдыл раст æвæрд, сæ бастдзинад, темæйæн дзуапп дæттын), æцæгдзинады хабæрттæ æмæ фæзындтæм раст ахаст æвдисын;

- монолоджы (таурагъ, æрфыст, тæрхæттæ; монолоджы алы хуызты бастдзинадтæ) æмæ диалоджы алы хуызтæ (этикетон, диалог-бафарст, диалог-разæнгард кæнын, диалог-дзурджыты цæстæнгасты æвдыст æ. æнд.) зонын;

- дзургæйæ нырыккон ирон æвзаджы сæйраг орфоэпион, лексикон, грамматикон, стилистикон норматæ æххæст кæнын; фысгæ ныхасы орфографи æмæ пунктуацийы сæйраг æгъдæуттæ æххæст кæнын;

- этикеты норматæ æххæстгæнæгæйæ ныхасы архайынмæ арæхсын;

- ныхас кæнгæйæ, цæсгомы, къухы змæлдтытæй хъæугæ хуызы пайда кæнын;

- хи ныхасы мидисæн, æвзагон арæзтæн аргъ кæнын; грамматикон æмæ ныхасон рæдыдтытæ арын æмæ сæ раст кæнын; хи тексттæ хуыздæр кæнын æмæ редакци кæнын;

- чысыл хъусынгæнинагтæ, реферат, доклад кæнынмæ арæхсын; быцау ныхасы архайын, актуалон темæтыл дзурынмæ арæхсын;

2) райст зонындзинадтæй, арæхстдзинадтæй, фæлтæрддзинадæй æрвылбоны царды уавæрты пайда кæнын; ирон æвзагыл цы предметтæ ахуыр кæнынц æмæ цы æндæр уавæрты бахъæуы, уым мадæлон æвзагæй пайда кæнын;

3) алыварс адæиммæ ныхас кæнын зонын, иумæйаг хæстæ æххæст кæнын, быцау ныхасы архайын, актуалон темæты фæдыл дзурын; этикетон ныхасы нормæты националон-культурон норматæ зонын æмæ сæ пайда кæнын формалон æмæ æнаформалон уавæрты.

Предметон фæстиуджытæ:

1) зонын æвзаджы сæйраг функцитæ, ирон æвзаг куыд ирон адæмы националон æмæ паддзахадон æвзаг, адæмы æвзаг æмæ культурæйы бастдзинад, мадæлон æвзаджы бынат адæймаг æмæ æхсæнады царды;

2) æмбарын мадæлон æвзаджы бынат ирон гуманитарон наукæты æмæ ахуырады;

3) базонын мадæлон æвзаджы наукон зонындзинадты бындуртæ; йæ æмвæзад æмæ иуæгты бастдзинады æмбарынад райсын;

4) базонын лингвистикæйы бындурон æмбарынадтæ: лингвистикæ æмæ йæ сæйраг хайтгæ; æвзаг æмæ ныхас, ныхас кæнын, дзургæ æмæ фысгæ ныхас; монолог, диалог æмæ сæ хуызтæ; ныхас кæныны уавæр; дзургæ ныхас, наукон, публицистикон, официалон-хъуыддагон стильтæ, аивадон литературæйы æвзаг; наукон, публицистикон, официалон-хъуыддагон стильты æмæ дзургæ ныхасы жанртæ; ныхасы функционалон-хъуыдыйон хуызтæ (таурагъ, æрфыст, тæрхæттæ); текст, тексты хуызтæ; æвзаджы сæйраг иуæгтæ, сæ бæрæгтæнæнтæ æмæ хицæндзинадтæ ныхасы;

5) зонын ирон æвзаджы лексикæ æмæ фразеологийы сæйраг стилистикон фæрæзтæ, ирон литературон æвзаджы сæйраг норматæ (орфоэпион, лексикон, грамматикон, орфографион, пунктуацион), зонын этикетон ныхасы норматæ æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын дзургæ æмæ фысгæ зæгъдтыты;

6) дзырдæн алыхуызон æвæрст кæнын (фонетикон, морфемон, дзырдарæзтон, лексикон, морфологион), синтаксисон æвæрст дзырдбаст æмæ хъуыдыйадæн; текстæн дæттын бирæаспектон раиртæст йæ сæйраг æууæлтæ æмæ арæзтмæ гæсгæ, æвзаджы бæлвырд функционалон хуызтæм ахастмæ, сæ 'взагон арæзты хицæндзинадтæ æмæ æвзаджы аивгæнæн фæрæзтæй пайдакæнынадмæ гæсгæ;

7) лексикон æмæ грамматикон синонимийы коммуникативон-эстетикон гæнæнтæ æмбарын æмæ сæ хи ныхасы пайда кæнын;

8) мадæлон æвзаджы эстетикон функци æмбарын, арæхсын ныхасы эстетикон фарсæн аргъ кæнынмæ, аивадон литературæйы текстæн раиртæст дæтгæйæ.

Скьолайы сәйрагдәр ахуыр кәнынц ирон литературон әвзаг, уымә гәсгә әвзагән куыд предметән әппәтә әнгөмдәр бастдзинәдтә ис ирон литературәимә. Әвзагон әрмәг арәхдәр ист цәуы ирон аивадон уацмыстәй; уыимә, скьолайы литературәйы программәйы цы тексттә амынд ис, уыдонәй дәр. Се 'рмәгәй пайдагәнгәйә, әвзәрст цәуынц дзырдты лексикон, грамматикон әмә стилистикон миниуджытә, орфографикон әмә пунктуацион әгдәуттә ахуыргонд цәуынц, хъуыдыйәдтә әмә тексты хәйтты бастдзинәдтә. Әвзаг әмә литературәйы бастдзинад вазыгджын у ныхасы рәзтыл кусгәйә дәр.

Ныхасы рәзтыл кусыны темәтә уәрст цәуынц грамматикон әрмәгыл, әмә сын уымә гәсгә программәйы хицәнәй сахәттә амынд нәй – ныхасы рәзтыл куыст цәуы алы урочы дәр. Культурәзонән әмә коммуникативон компетенцитә рәзын кәныны тыххәй программә пайда кәны ирон аив литературәйы, адамон сфәлдыстады, публицистикон, наукон әмә официалон-хъуыддагон тексттәй әмә сә скъуыддзәгтәй. Уымәй уәлдай ма программәмә гәсгә арәст ахуыргәнән чингуыты ис ахуырадон тексттә – чингуыты авторты фыст тексттә (тематикон пъланты бәрәгтонд сты сәрмагонд нысанәй – *). Ацы программәйы сәрмагонд миниуәг у уый дәр, әмә алы әвзагон темә дәр әмбәрстгонд кәнә фәлхатгонд цәуы бәлвырд ныхасон әрмәджы – тексты – бындурыл.

Изложениә әмә нывәцәнты темәтә әвзаргәйә, архайын хъәуы, цәмәй уыцы куыстыгә әххуыс уой скьоладзауты фәллойадон, идейон әмә этикон хъомыладән.

Архайын хъәуы, цәмәй скьоладзаутә ирон әвзаджы фәрцы фаг информации сәхи әхсәнадон царды әппәт кьабәзтәй әмә иронау дзурын әмә фыссын зоной сәхи әхсәнадон куысты фәлтәрддзинады, бинонты царды, райгуыраән хъәу, горәты тыххәй, әндәр адамтә әмә бәстәты царды тыххәй.

Уроктәй уәлдай ма кәнын хъәуы консультәтитә, семинартә, грамматикон хъәз-тытә, олимпиадәтә әмә әндәр куысты хуызтә.

Курс «Ирон әвзаджы» бынат ахуырадон пъланы

Ахуырадон пъланмә гәсгә 5 къләсәй 9 къләсы онг къуыри сахәтты ирон (мадә-лон) әвзагәй ис 1,5 урочы, ома: 5 къләсы – 51 сах., 6 къләсы – 51 сах., 7 къләсы – 51 сах., 8 къләсы – 51 сах., 9 къләсы – 51 сах. 10 әмә 11 къләсты ирон әвзаг ахуыр кәнынц къуыри 1 сахат: 10 къләсы – 34 сах., 11 къләсы – 33 сах.

Курсы мидис

Коммуникативон компетенци әвзәрынгәнәг мидис

1. Ныхас

Ныхасы әмбарынад. Ныхасы ситуаци. Дзургә әмә фысгә ныхас. Диалогон әмә монологон ныхас.

Ныхасы архайды хуызтә: кәсын, хъусын, дзурын, фыссын. Ныхасы арәст: экспозици, бабаст, архайды цыд, кульминаци, райхәлд, кәрон.

Ныхасы функционалон-мидисон хуызтә: таурәгъ, әрфыст, тәрхәттә. Этикетон ныхас, йә арәст әмә хәстә. Этикетон формуләтә официалон әмә әнәофициалон уавәрты: арфә кәнын, салам дәттын, зонгә кәнын, хабәрттәй әмә әнәнидзинадәй фәрсын, курдиаты, хатыр курыны әмә рәвдауән ныхәстә; хистәримә, ныййарджытимә, сывәлләттимә ныхас.

2. Текст

Тексты әмбарынад, йә сәйраг миниуджытә. Тексты темә, сәйраг хъуыды, микротемә. Тексты структура. Тексты хәйтты әмә хъуыдыйәдты бастдзинады мадзәлттә әмә хуызтә.

Абзац куыд тексты композицион-стилистикон дихкæнынады фæрæз.

Вазыгджын синтаксисон æнæхъæн (ВСÆ); йæ арæст æмæ семантикæ. Хъуыдыйæдтæ бæттыны лексикон-грамматикон фæрæстæ вазыгджын синтаксисон æнæхъæны. Параллелон æмæ цагон бастдзинадтæ ВСÆ.

Тексты пылан æмæ тезистæ куыд йæ информацион рацарæзты хуыз.

3. Æвзаджы функционалон хуызтæ

Æвзаджы функционалон хуызтæ: дзургæ ныхас; функционалон стильтæ: официалон-хъуыддагон, наукон, публицистикон; аивадон литературæйы æвзаг. Сæ лексикон, морфологион, синтаксисон миниуджытæ. Стыльты сæйраг жанртæ.

Литературон æвзаг. Литературон æвзаджы нормæтæ. Нормæйы кодификаци.

Æвзаджы аивадон-нывгæнæн мадзæлттæ. Троптæ: эпитет, абарст, метафорæ, олицетворени, перифразæ, аллеори. Стилистикон фигурæтæ: антитезæ, параллелизм, градаци

Æвзагон æмæ лингвистикон (æвзагонынадон) компетенци æвзæрынгæнæг мидис

4. Æвзаджы тыххæй цумæйаг зонындзинадтæ

Ирон æвзаг – ирон адæмы национ æвзаг, РЦИ-Аланийы дыууæ паддзахадон æвзагæй иу; Республика Хуссар Ирыстоны паддзахадон æвзаг. Æвзаджы ахадындынад æхсæнадон царды. Æвзаджы рæзты бастдынад æхсæнады рæзтимæ.

Иумæйаг æмбарынад æвзагты хæстæгдзинады тыххæй. Ирон æвзаджы бынат иннæ æвзагты 'хсæн. Ирон æвзаджы диалекттæ æмæ ныхасыздæхтытæ. Литературон æвзаг, диалект, ныхасыздæхт. Ирон æвзаджы рæст.

Ирон æвзаджы сæйраг аивгæнæн мадзæлттæ.

Ирон æвзагонынады историйæ. Ирон æвзагонынады зынгæ ахуыргæндтæ.

5. Фонетикæ æмæ орфоэпи

Фонетикæ куыд æвзагонынады хай. Хъæлæсонты системæ. Тыхджын æмæ лæмæгъ хъæлæсонтæ ирон æмæ дыгурон æвзагты. Хъæлæсонты ивд ныхасы. Æмхъæлæсонты системæ. Раулафтон æмæ æнаулафтон æвиппайдон æзылангон æмхъæлæсон мыртæ (к, п, т, ц, ч). Раулафт бæрæггæнæг дамгъæ гъ (нагъ, гъе). Уæнг. Цавд. Акцентуалон къордтæ.

Орфоэпийы тыххæй æмбарынад. Ирон литературон æвзаджы орфоэпион нормæ. Æмхъæлæсон мыртæ дз, ц, з, с-йы растдзурынад ирон литературон æмæ дыгурон литературон æвзагты. Уырыссаг æмхъæлæсонтæ æмæ хъæлæсонты растдзурынад æрбайсгæ дзырдты.

Æмхъæлæсон æмæ хъæлæсон мырты ивддынадтæ.

Фонетикон æвзæрст.

6. Графика

Графика куыд æвзагонынады хай. Мыртæ æмæ дамгъæты бастдынад. Дыууæ нысанæй амынд мыртæ.

7. Морфемикæ æмæ дзырдарæст

Морфемикæ куыд æвзагонынады хай. Морфемæ куыд дзырды тæккæ къаддæр нысаниуæгджын хай. Морфемæты хуызтæ Дзырдарæзæг æмæ формæаразæг морфемæтæ. Разæфтуан, фæсæфтуан куыд дзырдарæзæг морфемæтæ. Уидаг. Æмуидагон дзырдтæ. Мырты ивынад уидагджы. Дзырдтæ аразыны хуызтæ. Бирæнысаниуæгон æмæ омонимон морфемæтæ. Ахадгæ, æнаæхадгæ æмæ чысылахадгæ дзырдарæзæн фæрæстæ. Предметы æнæххæст кæнæ лæмæгъгонд æууæл чи нысан кæны, миногонты ахæм фæсæфтуантæ. Морфемæты стилистикон æууæлтæ. Бындур æмæ кæрон. Афтид кæрон. Уидаг, разæфтуан, фæсæфтуан æмæ кæроны хæстæ дзырды мидаг. Дзырдты морфемон æвзæрст.

8. Лексикологи ама фразеологи

Лексикологи куыд авзагзонынады хай. Дзырд – лексикайы иуаг. Дзырды лексикон нысаниуаг. Иунысаниуагон дзырдта. Дзырдты биранысаниуагад. Дзырды комкомма ама ахасга нысаниуаг. Дзырдты тематикон кьордта. Амбарынганаен дзырдуат.

Синонимта. Антонимта. Омонимта.

Ирон авзаджы лексика йа равзæрдма гæсга. Еппæтадæмон дзырдта. Бындурон ирон дзырдта. Ендæр авзагтæй æрбайсга дзырдта. Ирон авзаджы историон-этимологион дзырдуат.

Ирон авзаджы лексика йа пайдакæнынадма гæсга. Активон ама пассивон лексика. Диалектизмта. Профессионализмта. Архаизмта. Историзмта. Неологизмта.

Дзырды лексикон авзæрст.

Фразеологи куыд авзагзонынады хай. Фразеологион дзырdbæстыта. Уагъдибар ама аенауагъдибар (аенгом ама аенадихга) дзырdbæстыта. Фразеологион синонимта, антонимта ама омонимта.

Фразеологион дзырдуат.

9. Морфологи

Морфологи куыд грамматикайы хай. Ныхасы хайтта куыд дзырдты лексикон-грамматикон хуызта. Ныхасы хайтты системæ ирон авзаджы. Сæрмагонд ныхасы хайтта. Номдары, многоны, нымæцонны, номивæджы, мивдисæджы, фæрсдзырды иумайаг грамматикон нысаниуаг, морфологион ама синтаксисон миниуджыта. Миногми ама фæрссагми куыд мивдисæджы номон формæта. Ныхасы хайтты хицæндзинадта дыгурон литературон авзаджы.

Æххуысганаг ныхасы хайтта, сæ хуызта нысаниуагма гæсга, арæзмæ гæсга, синтаксисон функцитæм гæсга.

Æвастхæртæ ама мырфæзмæн дзырдта.

Алыхуызон ныхасы хайтты омоними. Ныхасы хайтты субстантиваци.

11. Синтаксис

Синтаксис куыд грамматикайы хай. Дзырdbаст ама хъуыдыйад куыд синтаксисы иуагта.

Дзырdbаст. Дзырdbæстыты хуызта. Сæйраг ама дæлбар дзырдта дзырdbасты мидæг. Синтаксисон бастдзинады хуызта дзырdbасты мидæг. Дзырdbасты хайтты æхсан ахастыта.

Хъуыдыйæдты хуызта загъды нысанма ама эмоционалон ахуыртма гæсга. Хъуыдыйады грамматикон бындур. Хъуыдыйады сæйраг ама фæрссаг уагтæ, сæ загъыны хуызта. Загъинаджы хуызта.

Хуымæтæг хъуыдыйæдты структурон хуызта: дывæрсыг ама иувæрсыг, цыбыр ама даргъ, вазыгджынгонд ама аенавæзыгджынгонд, æххæст ама аенаххæст.

Иувæрсыг хъуыдыйæдты хуызта. Мивдисæгон ама номон иувæрсыг хъуыдыйæдта.

Вазыгджынгонд хъуыдыйæдта. Хъуыдыйады амхуызон уагтæ, иртæстгонд уагтæ, сидæн, бавæргæ ама бахасга арæзтыта.

Вазыгджын хъуыдыйæдты классификаци. Вазыгджын хъуыдыйады хайтты æхсан синтаксисон ахастыта æвдисыны мадзæлтта. Бæттæгджын вазыгджын хъуыдыйæдта: бабæттæгвазыгджын, домгæвазыгджын. Аенабæттæг вазыгджын хъуыдыйæдта. Бирæхайон вазыгджын хъуыдыйæдта.

Искай ныхас загъыны мадзæлтта. Комкомма ама фæрссаг ныхас.

11. Растфыссынад ама пунктуаци

Орфографи куыд раст фыссыны агъдаутты системæ. Орфограммайы амбарынад.

Хæлæсонтæ ама амхæлæсонты растфыссынад морфемæты мидæг. Хæлæсонтæ ама амхæлæсонты растфыссынад морфемæты æхсан.

Дзырдтæ нумæ, дефисимæ æмæ хицæнтæй фыссыны æгъдауттæ. Цыбыргонд дзырты растфыссынад. Стыр æмæ чысыл дамгъæйæ фыссыны æгъдауттæ. Дзырдтæ иурæнхъæй иннæмæ хæссын. Орфографион дзырдуат.

Орфографион æвзæрст.

Пунктуацийы æмбарынад. Æрхæцæн нысæнттæ æмæ сæ функцитæ. Иугай æмæ къайджын æрхæцæн нысæнттæ.

Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады кæрон.

Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг æнæвазыгджынгонд хъуыдыйады. Æрхæцæн нысæнттæ хуымæтæг вазыгджынгонд хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджынхъуыдыйады: бабæттæвазыгджын, домгæвазыгджын, æнæбæттæг вазыгджын хъуыдыйады.

Æрхæцæн нысæнттæ вазыгджын хъуыдыйады бастдзинады цалдæр хуызимæ. Æрхæцæн нысæнттæ комкоммæ ныхасы, цитатæимæ ныхасы, диалоджы.

Æрхæцæн нысæнтты фембæлд.

Социокультурон компетенци æвзæрынгæнæг мидис

Æхсæнад æмæ цардыуаг. Бинонты цардыуаг. Ирон æгъдауттæ. Хистæр æмæ кæстæры, уазæг æмæ фыссыны 'хсæн ахастытæ, хи дарыны уаг. Улæфты рæстæг. Ды æмæ де 'мбæлттæ. Ирон бæрæгбонтæ. Удварны хæзнатæ. Райгуырæн бæстæ. Адæймаг æмæ æхсæнадон цард. Разамынд дæттыны сусагдзинæдтæ. Æфсæддон намыс. Æндæр бæстæты цард. Ирыстоны рагон историйы цаутæ. Ирыстоны баиу Уарæсеимæ. Ирыстоны паддзахадон арæст æмæ нысæнттæ. Республикайы социалон-экономикон уавæр. Фæсивæды проблемæтæ нæ рæстæджы.

Æрдз. Нæ алыварс дуне. Адæймаг æмæ æрдз. Афæдзы афонтæ. Космосон тыгъдад. Æрдзы фæзындтæ. Æрдз æмæ адæймаг. Зайæгойты дуне. Ирыстоны хæхтæ æмæ цæугæдæттæ. Уарæсе, Кавказ æмæ æндæр бæстæты æрдзы хъæздыгдзинæдтæ. Мæргътæ æмæ цæрæгойты цард. Ирыстоны кæмттæ. Ирыстоны æрдзы хъæздыгдзинæдтæ. Зæххы къори. Адæймаг æмæ космос. Галактикайы арæст.

Ахуырад æмæ фæллой. Ахуыры фыццаг бон. Каникултæ алы рæтты æмæ бæстæты. Ахуыргæнæн чиныг. Боны фæтк. Скъолайы чиныгдон. Скъолайы бæрæгбонтæ. Ахуыргæнæг æмæ स्कôладзаутæ. Зындгонд ахуыргæндтæ. Наука æмæ ахуырад. Фæллойы ахадындынад адæймаджы царды. Алыхуызон дæсныæдтæ. Скъôладзауты æхсæнадон куыст. Ирон литературон æвзаджы равзæрд. Хосгæнæн кæрдæджытæ. Иуæй-иу куыстæттæ. Ахуырад Уарæсейы æмæ æндæр бæстæты. Антикон æмæ астæуккаг æнусты ахуыргæндтæ Зæххы тыххæй. Антикон ахуыргæндтæ космосы тыххæй. Цыбыр зонинæгтæ зындгонд ахуыргæндты тыххæй. Дунейы адæмты æвзæгтæ. Ирон æвзагзонынады историйæ.

Культурæ. Æвзаг æмæ культурæ. Мадалон æвзаг. Уырыссаг æвзаг. Ирон æмæ дунейы адæмты культурæ. Ныхасы этикет. Ирон адæмы дзургæ сфæлдыстады уацмыстæ. Ирыстоны цытджын лæгтæ. Уарæсейы хъæбатыртæ. Адæймаджы удварны миннуджы-тæ. Къостайы цард æмæ сфæлдыстад. Царциаты диссæгтæ. Ирыстоны рагон цардæй. Адæмон-поэतिकон сфæлдыстад. Нарты кадджытæ – ирон адæймаджы удварны кодекс. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты æфсæддон разамонджытæ æмæ хуымæтæг салдæттæ. Фыдыбæстæйы Стыр хæсты цыртдзæвæнтæ Ирыстоны. Ирон адæмы æгъдауттæ. Курдиат æмæ аивады тых. Ирыстоны историон цыртдзæвæнтæ. Мадалон æвзаг. Спорт æмæ Олимпæг хъæзтытæ. Зындгонд ирыстойнаг спортсментæ. Спорт æмæ физкультурæйы ахадындынад царды.

Ныхасы культурæ. Ирон национ культурæ: нывкæнынад, музыкалон аивад, киноаивад. Ирыстоны намысы лæгтæ. Дунейы адæмты музыкалон культурæ. Нырыккон музыкайы стильтæ. Зындгонд музыканттæ æмæ музыкалон къордтæ.

Тематикон пълан 7-æм къл. (къуыри 1,5 сах., æдæппæтæй 51 сах., уыдонæй 5 сах. – контролон куыстытæ)

Урочы номыр	Темæ	Урочы мидис	Скъоладзауты архайды хуызтæ	Нымæц пъланмæ гæсгæ	
5-6 кълæсты рацыд æрмæг фæлхат кæнын (5 сах.)					
1.	Фонетикæ	<i>Фæлхат кæнын</i> Дамгъуат. Мырты дихад хъæлæсонтæ æмæ æмхъæлæсонтыл.	Хъæлæсон æмæ æмхъæлæсон мырты тыххæй зонындзинæдтæ фæлхат кæнын. Дзырдтæ алфавитон уагмæ гæсгæ фыссын.		

		Хъæлæсонты дихад лæмæгъ æмæтыхджын хъæлæсонтыл. Цавды æгъдаутæ ирон æвзаджы. Зылангон æмæ азылангон æмхъæлæсонтæ. Хицæн дзырдтыдих уæнгтыл.	Дзырдтæ æмæ дзырдты къордтыл цавд æвæрын. Дзырды аразæг хæйттæ хицæн кæнын. Дзырдтæ уæнгтыл дих кæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдылдарын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Ирон æвзаг. Скъуыддзаг Нигеры уац «Къостаæмæ ирон дзырд»-æй.	Наукон-популярон текст кæсын. Тексты мидисыл нихас кæнын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Мадæлон æвзагмæ хи цæстæнгас æвдисын.		
2.	Номдар	<i>Фæлхат кæнын</i> Номдары грамматикон нысаниуæг. Сæрмагонд æмæ иумæйаг номдартæ. Конкретон æмæ иппæрдон номдартæ. Æмбырдон номдартæ. Номдарты дзырдарæзт. Номдарты нымæц. Номдарты тасындзæг. Номдарты синтаксисон функцитæ. Номдартæ æвзарыны фæтк. Мырты ивынад, номдарты бираон нымæц аразгæйæ. Номдарты растфыссынад.	Номдары тыххæй зонындзинæдтæ фæлхат кæнын. Сæрмагонд, иумæйаг, конкретон, иппæрдон æмæ æмбырдон номдартæ иртасын. Вазыгджын æмæ цыбыргонд вазыгджын номдартæ аразын. Номдартæн фонетикон, морфемон æмæ дзырдарæзтон æвзæрст кæнын. Номдарты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын.		

		<i>Ныхасы рæзт</i> Ирон æвзаг. Текст «Мадаелон æвзаг» – Цгъойты Х. уацæй скъуыддзаг.	Аивадон текст кæсын. Тексты мидисыл ныхас кæнын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.Мадаелон æвзагмæ хи цæстæнгас æвдисын.		
3.	Миногон	<i>Фæлхат кæнын</i> Миногон куыд ныхасы хай. Миногонты функцитæ хъуыдыйады. Минниуæгæвдисæг миногонтæ. Ахастæвдисæг миногонтæ. Бæрцбарæнтæ. Миногонты дзырдарæзт. Миногонты синтаксисон функцитæ.Миногон æвзарыны фæтк. Мырты ивынад миногонтæ фæсæфтуанты руаджы аразгæйæ.Цавды бынат дзырdbæстыты.	Миногонты тыххæй зонындзинæдтæ фæлхат кæнын.Дзырдтæй миногонтæ аразын. Минниуæгæвдисæг æмæ ахастæвдисæг миногонтæ хицæнкæнын. Миногонты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын.Тексты алыхуызон дзырдты къордтæ агурын æмæ сыл цавд æвæрын. Миногонтæн фонетикон, морфемон æмæ дзырдарæзтонæвзæрст кæнын.		
		<i>Ныхасы рæзт</i> Мысæм сæрды каникултæ. Текст «Сау денджыз» – скъуыддзагМæрзойты Сергейы радзырд «Космонавтты чысыл хæлар»-æй.	Аивадон текст кæсын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.Тексты мидисыл ныхас кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Монологон ныхасы миниуджытæ бæрæг кæнын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, сæрдыгон фæлладуагъды тыххæй ныхас кæнын.		
4.	Нымæцон	<i>Фæлхат кæнын</i> Нымæцон куыд ныхасы хай. Нымæцонты дих сæ нысаниуæгмæгæсгæ. Нымæцонты дих сæ арæстмæ гæсгæ.Ирон нымады хуызтæ. Нымæцонты растфыссынад. Нымæцон æвзарыныфæтк. Æрхæцæн нысæнттæ таурагъон,фарстон, хъæрон хъуыдыйæдты.	Нымæцонты тыххæй зонындзинæдтæ фæлхат кæнын. Нымæцонты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ расткæнын. Ирон нымады дыууæ хуызæй пайда кæнын. Нымæцонтæн фонетикон, морфемон æмæ дзырдарæзтонæвзæрст кæнын.		

		<i>Ныхасы рæзт</i> Мысæм сæрды каникултæ. Цыбыр текст-фыстæг нымæцонтимæ.*	Текст кæсын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Сæргæндты хуызы тексты пълан аразын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, нымæцонтæй пайдагæнгæйæ хи тыххæйдзурын.		
5.	Номивæг	<i>Фæлхат кæнын</i> Номивæг куыд ныхасы хай. Номивджыты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ. Номивджыты тасындзæг. Номивджыты синтаксион функцитæ. Номивæг æвзарыны фæтк. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Номивджыты тыххæй зонындзинæдтæ фæлхат кæнын. Хъуыдыйæдтæ фыссын цухгонд бынæтты хъæугæ номивджытæ æвæргæйæ. Номивджытæн фонетикон æмæ морфологион æвзæрсткæнын. Номивджыты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ расткæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæзт</i> Æппæты фæрджындæр фæндаг – адæммæ хæларæй цæрын. Скъуыддзаг журнал «Ногдзау»-æй.	Аивадон текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Фæрстыты хуызы тексты пълан кæнын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, хи дарыны уагыл ныхас кæнын.		
МОРФОЛОГИ (43 сах.)					
Мивдисæг (13 сах.)					
6.	Мивдисæг	<i>Фæлхат кæнын</i> Иумæйаг æмбарынад мивдисæджы тыххæй. Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Мивдисджыты разæфтуанты нысаниуджытæ. Мивдисджыты растфыссынад.	Мивдисджыты тыххæй зонындзинæдтæ фæлхат кæнын. Мивдисджыты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Мивдисджытæн фонетикон, морфемон æмæ дзырдарæзтон æвзæрст кæнын.		

		<i>Ныхасы рæзт</i> Алцы зонын дæр хорз у. Скъуыддзаг текст«Фыссынады хæргæнджытæ»-йæ журнал «Ногдзау»-æй.	Нывтæм гæсгæ, тексты ныхас цауыл цаудзæн, уый бæрæг кæнын. Текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Текст мидисон хайттыл дих кæнын æмæ сын фæрстытæйсæргæндтæ хъуыды кæнын. Диалогон ныхасы миниуджытæ бæрæг кæнын æмæ диалогаразын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдылдарын.		
7.	Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджытæ	Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты нысаниуджытæ. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты хицæндзинæдтæ. Æмкъай цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджытæ.	Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты сæ бындуртыхæлæсонтæм гæсгæ хицæн кæнын. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты сæ уидаджыхæлæсонтæм гæсгæ хицæн кæнын. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты фæсæфтуан -с-мæ гæсгæхицæн кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды нысаниуæг. Синонимтæ. Антонимтæ. Æмбисæндтæ.	Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ æмæ антонимтæ агурын. Дзырдтæ æмæ фразеологизмтæй (æмбисæндтæй) пайда кæнын.		
		<i>Ныхасы рæзт</i> Ацæргæ адаймагæн – кад. Цыбыр текст «Ирон æгъдаутты ахсдзиагдæр æмæ рæсугъддæр» –скъуыддзаг Чеджемты Æ. чиныг «Æртхурон»-мæ гæсгæ.	Нывтæ, дзырдтæ æмæ дзырdbæстытæм гæсгæ, тексты ныхасцауыл цаудзæн, уый бæрæг кæнын. Текст кæсын. Тексты сæргонд æмбарын кæнын. Тексты хатдзæгмæ хи цæстæнгас æвдисын. Монолог-тæрхæтты миниуджытæ иртасын æмæ Ацæргæ адаймаджы боны фæдыл хистæртæн арфæйы текст фыссын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдылдарын.		

8.	Мивдисæ джыбындуртæ	Мивдисджыты бындуртæ: нырык-кон, ивгъуыд, суинаг. Нырыккон афоны бындуры арæст. Ивгъуыд афоны бындуры арæст. Суинаг афоны бындуры арæст.	Мивдисæджы бындуртæ хицæн кæнын. Мивдисджыты бындурты алыхуызон мырон ивддзинадтæ(хъæлæсонты ивд, æнæхъæн уæнгты ивд æндæртæй, æмхъæлæсонты æмхуызонад) иртасын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды конд. Хуымæтæг хъуыдыйад.Хъуыдыйады уæнгтæ.	Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Иры уарзон хъæбул – Къоста. Текст «Балц Къостайы номимæ баст бынæттæм» (райдайæн) – скъуыддзаг журнал «Ногдзау»-æй. Цыбыр текст Къостайы «Ирон фæндыр»-ы тыххæй (скъуыддзаг Цæллагты Валодяйы уацæй).	Текст кæсын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын æмæ сын сæргæндтæхъуыды кæнын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæкæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын. Тексты армæгыл æнцайгæйæ диалогон ныхас аразын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдылдарын.		
9.	Мивдисæджы здæхæнтæ. Æргомон здæхæн	Мивдисæджы ифтындзæг. Æргомон здæхæны нысаниуæг. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджыты ифтындзæг æргомон здæхæны. Æххуыстæнæг мивдисджытæ кæнынаæмæ уавын/уын-ы ифтындзæг æргомон здæхæны.	Æргомон здæхæны мивдисджытæй пайда кæнын. Мивдисджыты æргомон здæхæны суинаг афоны 3-аг цæсгомы æмæ ивгъуыд афоны 3-аг цæсгомы формæтæ растдзурын. Хъуыдыйæдтæ фыссын цухгонд бынæтты хъæугæмивдисджытæ æвæргæйæ.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы афонтæ. Мивдисæджы бындуртæ.Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджытæ. Зæронд дзырдтæ.	Мивдисæджы бындуртæ хицæн кæнын. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджытæ хицæн кæнын.Зæронд дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.		

		<i>Ныхасы рæзт</i> Иры уарзон хъæбул – Къоста Текст «Балц Къостайы номимæ баст бынæттæм» – скъуыддзаг журнал «Ногдзау»-æй.	Текст кæсын. Дзырдтæ æмæ дзырdbæстыты нысаниуджытæ æмбарынкæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Къостайы цырдзæвæнмæ Ирон театры раз хи цæстæнгас æвдисын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæсæ зæрдыл дарын.		
10.	Мивдисæджы здæхæнтæ. Бæллиццаг здæхæн	Бæллиццаг здæхæны нысаниуæг. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджытыифтындзæг бæллиццаг здæхæны. Æххуысгæнæг мивдисджытæ кæнынаæмæ уæвын/уын-ы ифтындзæг бæллиццаг здæхæны.	Бæллиццаг здæхæны мивдисджытæй пайда кæнын. Мивдисæг бæллиццаг здæхæны ифтындзæг кæнын. Бæллиццаг здæхæны мивдисджытæ æндæр здæхæнтымивдисджытæй хицæн кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы æргомон здæхæн. Синонимтæ. Дзырды фонетикон арæзт. Дзырды хæйттæ. Хуымæтæгхъуыдыйад.	Мивдисæг æргомон здæхæны ифтындзæг кæнын.Дзырдтæн фонетикон æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.Дзырдтæн синонимтæ агурын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæзт</i> Иры уарзон хъæбул – Къоста. Цыбыр текст «Къоста Пятигорскы»*.	Текст кæсын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты æрмæгыл æнцайгæйæ диалогон ныхас аразын.Цыбыр уацхъуыды миниуджытæ бæрæг кæнын. Газетмæ уацхъуыд «Куыд сбæрæг кодтам ХетæгкатыКъостайы райгуыраен бон» фыссын.		
11.	Мивдисæджы здæхæнтæ. Бадзырдон здæхæн	Бадзырдон здæхæны нысаниуæг. Цæугæ æмæ æдзæугæ мивдисджытыифтындзæг бадзырдон здæхæны. Æххуысгæнæг мивдисджытæ кæнынаæмæ уæвын/уын-ы ифтындзæг бадзырдон здæхæны.	Бадзырдон здæхæны мивдисджытæй пайда кæнын. Мивдисæг бадзырдон здæхæны ифтындзæг кæнын. Бадзырдон здæхæны мивдисджытæ æндæр здæхæнтымивдисджытæй хицæн кæнын.		

		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы бæллиццаг здахæн. Синонимтæ. Антонимтæ. Дзырды комкоммæ æмæ ахæстгæ нысаниуæг. Фразеологизмтæ. Дзырды фонетикон арæст. Дзырды хайттæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Мивдисæг бæллиццаг здахæны ифтындзæг кæнын.Дзырдтæн фонетикон æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ æмæ антонимтæ агурын. Фразеологизмты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Æрдз – нæ алыварс. Цыбыр текст «Хурныгуылд» (скъуыддзаг Дзасохты Музаферы уацау «Зæрватыччыты бæстæ»- йæ).	Текст кæсын. Тексты сæргонд æмбарын кæнын.Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Æрдзы æрфыст аразæг хайттæ бæрæг кæнын.Æрдзы æрфыст аразын.		
12.	Мивдисæджы здахæнтæ. Фæдзæхстон здахæн	Фæдзæхстон здахæны нысаниуæг. Мивдисджыты ифтындзæг фæдзæхстон здахæны. Æххуысгæнæг мивдисджытæ кæнынамаæ уæвын/уын-ы ифтындзæг фæдзæхстон здахæны.	Фæдзæхстон здахæны мивдисджытæй пайда кæнын. Фæдзæхстон здахæны мивдисджытæ æндæр здахæнтымивдисджытæй хицæн кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы бадзырдон здахæн. Дзырды нысаниуæг. Синонимтæ. Дзырды фонетикон конд. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Мивдисæг бадзырдон здахæны ифтындзæг кæнын.Дзырдтæн фонетикон æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.Дзырдтæн синонимтæ агурын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Алцæмæн дæр афон ис. Дзасохты Музаферы æмдзæвгæ «Ныстуантæ». Цыбыр текст «Куыд хъæуы гæрнийæ хъазын»*.	Текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын.Темæмæ гæсгæ ныхас саразын. Ирон сывæллæтты хъæзтыты тыххæй ныхас кæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдылдарын.		

13.	Мивдисæг ваййын,йæ ифтындзæг. Мивдисджыты растфыссынад	Мивдисæг ваййын-ы нысаниуæг, йæ ифтындзæг. Мивдисджыты растфыссынад.	Мивдисæг ваййын ифтындзæг кæнын. Мивдисджыты орфограммаыты хуызтæ амонь æмæ раст кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы фæдзæхстон здæхæн. Мивдисджыты бындуртæ. Синонимтæ. Дзырды нысаниуæг. Дзырды хæйттæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Мивдисæг фæдзæхстон здæхæны ифтындзæг кæнын. Дзырдтæн фонетикон æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Хъуыдыйæдтæ фыссын цухгонд дамгъæтæ æвæргæйæ. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Фæззыгон хъæды. Цыбыр текст «Нывгæнæг» (райдайæн) – Дзасохты Музаферы радзырд«Нывгæнæг»-æй.	Текст кæсын. Тексты сæргонд æмбарын кæнын. Монолог-æрфыст аразын. Алыхуызон эмоционалон аргъгæнæг дзырдтæй пайда кæнын. Нæ алыварс æрдзмæ ахаст хи хъуыдытæй æвдисын.		
14.	Мивдисджыты растфыссынад	Мивдисджыты растфыссынад.	Мивдисджыты орфограммаыты хуызтæ амонь æмæ раст кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисджыты бындуртæ. Синонимтæ. Дзырды нысаниуæг. Дзырды хæйттæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Мивдисæджы бындуртæ хицæн кæнын. Мивдисджыты бындурты алыхуызон мырон ивдзйнадтæ (хъæлæсонты ивд, æнæхъæн уæнгты ивд æндæртæй, æмхъæлæсонты æмхуызонад) иртасын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Фæззыгон хъæды. Цыбыр текст «Нывгæнæг» (кæрон) – Дзасохты Музаферы радзырд «Нывгæнæг»-æй.	Текст кæсын. Авторы хатдзæгмæ хи цæстæнгас æвдисын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Алыхуызон эмоционалон аргъгæнæг дзырдтæй пайда кæнын. Нæ алыварс æрдзмæ ахаст хи хъуыдытæй æвдисын. Зæрдылдарæнмæ гæсгæ æрæмбырд кæнын æрмæг нывæцæн ныффыссынæн ахæм темæйыл: «Фæззæг Ирыстоны».		

15.	Мивдисæджы æнæцæсгомон формæтæ	Мивдисæджы цæсгомон æмæ æнæцæсгомон формæтæ. Мивдисджыты æнæцæсгомон формæты арæст. Мивдисджыты æнæцæсгомон формæты ифтындзæг.	Иу сæйраг уæнг (зæгъинаг) кæм вæййы, ахæм хуымæтæг хъуыдыйæдты мивдисæджы æнæцæсгомон формæтæ æмæ æнæцæсгомон мивдисджытæй пайда кæнын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы здæхæнтæ, афон, нымæц æмæ цæсгом. Синонимтæ. Дзырды нысаниуæг. Дзырды хæйттæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Мивдисджытæн здæхæнтæ, афон, нымæц æмæ цæсгом амонын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Дун-дунейыл балц. Цыбыр текст «Цымыдисаг хох – Америкæйы»*.	Наукон-популярон текст кæсын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын. Тексты мидисон хæйттæн сæргæндтæ хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæкасын кæнæ хи ныхæстæй дзурын.		
16.	Контролон куыст				
17.	Мивдисджыты дзырдарæст	Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Мивдисджыты дзырдарæст. Мивдисæг æвзарыны фæтк.	Хуымæтæг мивдисджытæ вазыгджын мивдисджытæй хицæн кæнын. Мивдисæгæн фонетикон, морфемон, дзырдарæстон æмæ морфологион æвзæрст кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Мивдисæджы æнæцæсгомонформæтæ. Мивдисæджы здæхæнтæ, афон, нымæц æмæ цæсгом. Синонимтæ. Дзырды нысаниуæг. Дзырды хæйттæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Иу сæйраг уæнг (зæгъинаг) кæм вæййы, ахæм хуымæтæг хъуыдыйæдты мивдисæджы æнæцæсгомон формæтæ æмæ æнæцæсгомон мивдисджытæй пайда кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Дзырдтæн фонетикон, дзырдарæстон æмæ морфологион æвзæрст кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		

		Ныхасы рæзт Дун-дунейыл балц. Цыбыр текст «Æдзæрæг бæстæйы æдзæрæг зæхх»*.	Наукон-популярон текст кæсын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын.		
18.	Мивдисджыты растфыссынад	Вазыгджын мивдисджытæ æмæ хуымæтæг мивдисджыты вазыгджын формæты растфыссынад.	Мивдисджыты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ расткæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Хуымæтæг æмæ вазыгджын мивдисджытæ. Мивдисджыты дзырдарæст. Дзырды нысаниуæг. Географион терминтæ, топонимтæ, æндæр сæрмагонд нæмттæ, æрбайсгæ дзырдтæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Хуымæтæг мивдисджытæ вазыгджын мивдисджытæй хицæн кæын. Мивдисæгæн фонетикон, морфемон, дзырдарæзтон æмæ морфологион æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Географион терминтæ, топонимтæ, æндæр сæрмагонднæмттæ, æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		Ныхасы рæзт Дун-дунейыл балц Цыбыр текст «Морæ къуылдымтæ»*.	Наукон-популярон текст кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ æрдзон бынаты тыххæй дзурын.		
Миногми (4 сах.)					
19.	Миногми. Нырыккон афоны миногмитæ	Миногмийы нысаниуæг. Миногон æмæ миногмийы абарст. Миногми æмæ мивдисæджи абарст. Нырыккон афоны миногмиты арæст. Миногмиты синтаксисон функцитæ.	Миногми номдар æмæ миногонæй хицæн кæнын. Миногми-бæрæгтæнинаг дзырдимæ иу цавдимæ дзурын. Мивдисджытæй нырыккон афоны миногмитæ аразын. Нырыккон афоны миногмитæн морфемон æмæ дзырдарæзтон æвзæрст кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Цавд дзырdbæстыты.	Дзырдты къордтыл цавд æвзарын. Географион терминтæй, топонимтæ, æндæр сæрмагонд		

		Æрбайсгæ дзырдтæ. Терминтæ. Географион терминтæ, топонимтæ, гидронимтæ æмæ а.д. Хъуыдыйæдты алы хуызтæ сæ арæзтмæ гæсгæ.	нæмттæ æмæ æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ кæрæдзийæ хицæн кæнын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Уæрæсейы æрдзы рæсугъддæр бынæттæ. Цыбыр текст «Байкал»*.	Наукон-популярон текст кæсын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырдбæстытыл, дзырдуатылæнцайгæйæ æрдзон бынаты тыххæй дзурын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Миногмийы нысаниуæг. Миногон æмæ миногмийы абарст. Миногми æмæ мивдисæджы абарст. Нырыккон афоны миногмиты арæзт. Миногмиты синтаксисон функцитæ. Терминтæ. Географион терминтæ, топонимтæ, гидронимтæ, æмæ а.д.	Ивгъуыд афоны миногмитæ сæ миниуджытæм гæсгæ иртасын. Ивгъуыд афоны миногмиты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Мивдисджытæй ивгъуыд афоны миногмитæ аразын. Ивгъуыд афоны миногмитæн морфемон æмæ дзырдарæзтонæвзæрст кæнын.		
20.	Миногми. Ивгъуыдафоны миногмитæ	<i>Ныхасы рæст</i> Уæрæсейы æрдзы рæсугъддæр бынæттæ.	Наукон-популярон текст кæсын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.		

		Цыбыр текст «Тундрæ»*.	Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатылæнцайгайæ æрдзон бынаты тыххæй дзурын.		
21.	Миногми. Суинаг афоны миногмитæ	Суинаг афоны миногмиты арæзт. Суинаг афоны миногмиты нысаниуджытæ. Миногмиты рахызт æндæр ныхасы хайттæм.	Суинаг афоны миногмитæ сæ миниуджытæм гæстæ иртасын. Мивдисджытæй суинаг афоны миногмитæ аразын. Миногмиты æндæр ныхасы хайттæй хицæн кæнын (номдар, миногон).		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Ивгъуыд афоны миногмиты арæзт. Миногмиты синтаксисон функцитæ. Дзырды нысаниуæг. Дзырды хайттæ. Хуымæтæг хъуыдыйад.	Ивгъуыд афоны миногмитæ сæ миниуджытæм гæстæиртасын. Ивгъуыд афоны миногмиты орфограммæты хуызтæ амонин æмæ раст кæнын. Ивгъуыд афоны миногмитæн морфемон æмæ дзырдарæзтон æвзæрст кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæстæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Уæрæсейы историйы сыфтæ. Цыбыр текст «Сыбырмæ фæндаг»*.	Наукон-популярон текст кæсын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстмæ гæстæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгайæ Уæрæсейы историйы тыххæй дзурын.		
22.	Миногмиты растфыссынад	Вазыгджын мивдисджытæй арæзт миногмиты растфыссынад. Дзырdbæстытæй арæзт миногмиты растфыссынад. Миногми æвзарыны фæтк.	Миногмиты орфограммæты хуызтæ амонин æмæ раст кæнын. Миногмийæн морфологион æвзæрст кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Миногми. Вазыгджын дзырдтæ. Æрхæцæн нысæнттæ хъуыдыйады æмхуызон уæнгтимæ.	Вазыгджын дзырдтæ аразын. Хуымæтæг хъуыдыйад æмхуызон уæнгтимæ æвзарын. Æрхæцæн нысæнттæ æвæрыны æгъдæуттæ æмбарын кæнын.		

		<i>Ныхасы рæст</i> Зымæгон таурæгътæ. Текст «Æрсойы фыццаг балц хъæды»* В. Бианкимæ гæсгæ (райдайæн).	Аивадон текст-радзырд хæдбарæй кæсын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн фысгæйæ дзуапп дæттын.		
Фæрссагми (3 сах.)					
23.	Фæрссагми	Фæрссагмийы нысаниуæг. Фæрссагмийы арæст. Фæрссагмийы синтаксион функциæ. Вазыгджын фæрссагмитыарæст.	Мивдисджытæй фæрссагмитæ аразын. Фæрссагмийæн дзырдарæзтон æвзæрст кæнын. Хъуыдыйад фæрссагмион здæхтимæ синонимон домгæвазыгджын хъуыдыйадæй ивын.		
		<i>Фæлхат кæнын.</i> Дзырды нысаниуæг. Мивдисæджы бындуртæ. Миногми.	Мивдисджыты бындуртæ хицæн кæнын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Зымæгон таурæгътæ. Текст «Æрсойы фыццаг балц хъæды»* В. Бианкимæ гæсгæ (дарддæр).	Аивадон текст-радзырд кæсын. Тексты радзырдарæзæг хæйттæ (сæргонд, райдайæн, сæйраг хай, кæрон) бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.		
24.	Фæрссагми	Фæрссагмиты æххæст æмæ æнæххæст хуыз. Фæрссагми æвзарыны фæтк.	Фæрссагмиты цавд æвæрын. Хъуыдыйæдтæ фæрссагмион здæхтимæ хъæугæинтонациимæ кæсын. Хъуыдыйад фæрссагмион здæхтимæ синонимон домгæвазыгджын хъуыдыйадæй ивын. Фæрссагмитæн морфологион æвзæрст кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Фæрссагмийы нысаниуæг. Фæрссагмийы арæст. Æххæст æмæ æнæххæст мивдисджытæ. Дзырды нысаниуæг. Фразеологизмтæ.	Фæрссагмиты нысаниуæг æмбарын кæнын. Мивдисджытæй фæрссагмитæ аразын. Æххæст æмæ æнæххæст мивдисджытæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Фразеологизмты мидис æмбарын кæнын.		

		<i>Ныхасы рæзт</i> Зымагон таурæгтæ Текст «Æрсойы фыццаг балц хъæды»* В. Бианкимæ гæсгæ(кæрон).	Аивадон текст-радзырд кæсын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.		
25.	Контролон куыст				
Фæрсдырд (8 сах.)					
26.	Фæрсдырд	Фæрсдырд куыд сæрмагонд ныхасы хай. Фæрсдырдты синтаксисон функцитæ.	Фæрсдырд æндæр ныхасы хайтты æхсæнæй иртасын. Фæрсдырд хъуыдыйады мидæг агурын æмæ йæ уæнгтæм гæсгæ амонын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Æрбайсгæ дзырдтæ. Дзырды комкоммæ æмæ ахæсгæ нысаниуæг.	Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Æрбайсгæ дзырдтæй раст пайда кæнын.		
		<i>Ныхасы рæзт</i> Ног азы бæрæгбон алы бæстæты. Текст «Ногбоны балц Италимæ»* (журнал «Мах Дуг»-ы æрмæджытæм гæсгæ).	Аивадон текст-радзырд кæсын. Лæвард пъланы сæргæндтæ текстмæ гæсгæ раст равæрын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис хи ныхæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æмæ ныхасы рæзты æрмæджытыл æнцайгæйæ Ногбоны тыххæй радзурын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæсæ зæрдыл бадарын.		
27.	Фæрсдырдты дих сæ нысаниуджытæм гæсгæ	Фæрсдырдты дих сæ нысаниуæгмæ гæсгæ: иумæйаг æмбарынад.	Фæрсдырд æндæр ныхасы хайтты æхсæнæй иртасын. Фæрсдырд хъуыдыйады мидæг агурын æмæ йæ хуыз амонын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Синонимтæ. Фæрсдырды иумæйаг æмбарынад. Хуымæтæг хъуыдыйады сæйраг æмæ фæрссаг уæнгтæ.	Фæрсдырд хъуыдыйады мидæг агурын æмæ йæ уæнгтæм гæсгæ амонын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		

		<i>Ныхасы рæзт</i> Зымæгон цаутæ. С. Михалковы радзырд «Ног азы размæ чи 'рцыди, ахæм æцæг хабар» (Дзасохты Музаферы тæлмацмæ гæсгæ).	Аивадон текст-радзырд кæсын. Тексты радзырдаразæг хæйттæ (сæргонд, райдайæн, сæйрагхай, кæрон) бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты диалог агурын æмæ йын йæ миниуджытæ бæрæгкæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.		
28.	Фæрсдзырдты бæрцбарæнтæ	Фæрсдзырдты морфологион миниуджытæ. Фæрсдзырдты бæрцбарæнтæ.	Фæрсдзырд æндæр ныхасы хæйтты æхсæнæй иртасын. Аргъæнæн фæрсдзырдтæй пайда кæнын. Хъуыдыйæдты æхсæн бастдинады хуызтæ бæрæг кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды нысаниуæг. Миногонты бæрцбарæнтæ.	Миногонтæ æмæ фæрсдзырдтæй алы бæрцбарæнты дзырdbæстытæ æмæ хъуыдыйæдтæ аразын. Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.		
		<i>Ныхасы рæзт</i> Зымæгон хъæд. Текст «Зымæгон хъæд» (скъуыддзаг Хъуппеты Мысосты радзырд «Зымæгон хъæд»-æй).	Аивадон текст-радзырд кæсын. Текстмæ гæсгæ сæвзæрæг æнкъарæнтæ æргом кæнын. Алыхуызон эмоционалон аргъæнæг дзырдтæй пайда кæнын. Нæ алыварс æрдзмæ ахаст хи хъуыдытæй æвдисын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ зымæгон æрдзыл ныхас кæнын.		
29.	Номдартæй арæзт фæрсдзырдтæ	Аразгæ æмæ æнæаразгæ фæрсдзырдтæ. Номдартæй арæзт фæрсдзырдтæ. Фæрсдзырдты растфыссынад.	Аразгæ фæрсдзырдтæ æнæаразгæ фæрсдзырдтæй хицæн кæнын. Фæрсдзырдты орфограммæты хуызтæ амонь æмæ раст кæнын. Аргъæнæн фæрсдзырдтæй пайда кæнын. Хъуыдыйæдты æхсæн бастдинады хуызтæ бæрæг кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Номдар (иумæйаг æмбарынад, нымæц, тасындзæг). Дзырды комкоммæ æмæ ахæсгæ нысаниуæг.	Номдар тасындзæг кæнын. Иууон нымæцы номдартæй бирæон нымæцы номдартæаразын. Дзырдтæ æмæ дзырdbæстыты нысаниуджытæ æмбарын кæнын.		

		<i>Ныхасы рæст</i> Зивæгæй цард нæй. Радзырд «Зымаг æмæ Магуса» (Тохты Иванмæ гæсгæ).	Радзырдмæ хъусын. Радзырдæн сæргонд æрхъуыды кæнын. Радзырды мидисмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Райдайæны хуызæгмæ гæсгæ диалог дарддæр ахæццæ кæнын. Нывтæм гæсгæ текст хи ныхæстæй дзурын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.		
30.	Миногонтæ æмæ нымæцонтæй арæст фæрсдзырдтæ	Миногонтæй арæст фæрсдзырдтæ. Нымæцонтæй арæст фæрсдзырдтæ.	Миногонтæ æмæ нымæцонтæй арæст фæрсдзырдтæ иртасын. Фæрсдзырдтæ миногонтæ æмæ нымæцонтæй хицæн кæнын. Хъуыдыйæдтæ фыссын цухгонд фæрсдзырдтæ æвæргæйæ.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Миногон (нумæйаг æмбарынад, миниуæвдисæг æмæ ахастæвдисæг миногонтæ). Нымæцон (нумæйаг æмбарынад, бæрцон æмæ рæнхъон нымæцонтæ). Географион терминтæ æмæ нæмттæ.	Миниуæгæвдисæг æмæ ахастæвдисæг миногонтæ хицæнкæнын. Нымæцонтæ сæ нысаниуджытæм гæсгæ иртасын. Географион терминтæй, топонимтæ, æндæр сæрмагонд нæмттæ æмæ æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Балцы – Кавказмæ. Цыбыр текст «Кавказы фидауц» (скъуыддзаг проф. Беруаты Барисы уацæй).	Наукон-популярон текст кæсын. Дыууæ-æртæ хъуыдыйадай тексты сæйраг хъуыды æргом кæнын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Хъуыдыйæдтæ кæронмæ ахæццæ кæнын. Æрдзы æрфысты æвзагон хицæндзинадтæ бæрæг кæнын. Кавказы аив æмæ хъæздыг æрдзыл ныхас кæнын.		
31.	Номивджытæй арæст фæрсдзырдтæ. Номивæгон фæрсдзырдтæ	Номивджытæй арæст фæрсдзырдтæ. Номивæгон фæрсдзырдтæ.	Фæрсдзырдтæ номивджытæй иртасын. Номивæгон фæрсдзырдты нысаниуджытæ амонын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Номивæг (нумæйаг æмбарынад, куыд дих кæнынц номивджытæ сæ нысаниуджытæм гæсгæ).	Номивджытæ сæ нысаниуджытæм гæсгæ иртасын. Географион терминтæй, топонимтæ, царæгойтæ æмæ зайæгойты нæмттæ, æндæр сæрмагонд нæмттæ æмæ æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын.		

		Географион терминтæ, цæраёгойты æмæ зайæгойты нæмттæ. Дзырды нысаниуæг. <i>Ныхасы рæст</i> Балцы – Кавказмæ. Цыбыр текст «Тебердаиы фæдзæхст бынат»* (М.А. Ахметов, В.В. Онищенко, Д.С. Салпагаров, А.Д. Салпагаровмæ гæсгæ).	Дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Наукон-популярон текст кæсын. Тексты хицæн тематæ бæрæг кæнын. Тексты мидисмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Аргъæнаен фæрсдзырдтæй пайда кæнын. Æрдзы æрфысты æвзагон хицæндзинадтæ бæрæг кæнын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Кавказы аив æмæ хъæздыг æрдзыл ныхас кæнын.		
32.	Фæрсдзырдтæй арæзт фæрсдзырдтæ. Куыд равзарын хъæуы фæрсдзырд	Фæрсдзырдтæй арæзт фæрсдзырдтæ. Фæрсдзырдты растфыссынад. Фæрсдзырд æвзарыны фæтк.	Фæрсдзырдтæй арæзт фæрсдзырдтæ амонин. Фæрсдзырдтæн антонимтæ агурын. Фæрсдзырдты орфограммæты хуызтæ амонин æмæ расткæнын. Фæрсдзырдты растфыссынад æмбарын кæнын. Фæрсдзырд æмæ миногон кæрæдзийæ сæ синтаксисон æууæлтæм гæсгæ иртасын. Фæрсдзырдæн морфологион æвзæрст кæнын.		
33.	Контролон куыст				
		<i>Фæлхат кæнын</i> Фæрсдзырдты арæзт номдартæ, миногонтæй, нымæцонтæй, номивджытæй. Хауæнтæ. Географион терминтæ, цæраёгойты æмæ зайæгойты нæмттæ. <i>Ныхасы рæст</i> Балцы – Кавказмæ. Текст «Цымыдисаг урок»* Кæсæг-Балхъары паддзахадон фæдзæхст	Номдар тасындзæг кæнын. Фæрсдзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Географион терминтæй, топонимтæ, цæраёгойтæ æмæ зайæгойты нæмттæ, æндæр сæрмагонд нæмттæ æмæ æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын. Текст кæсын. Тексты радзырд аразæг хæйттæ (сæргонд, райдайæн, сæйрагхай, кæрон) бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын.		

		бынаты тыххæй (М.А. Ахметов, В.В. Онищенко, Д.С. Салпагаров, А.Д. Салпагаровмæ гæсгæ) Текст «Къоста æмæ Кавказы географи» (скъуыддзаг проф. Беруаты Барисы уацæй).	Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Тексты диалог агурын æмæ йын йæ миниуджытæ бæрæгкæнын. Диалогон æмæ монологон ныхас аразын. Аргъæнæн фæрсдзырдтæй пайда кæнын. Æрдзы æрфысты æвзагон хицæндзинæдтæ бæрæг кæнын. Кавказы аив æмæ хъæздэг æрдзыл ныхас кæнын. Публицист- ткон текст кæсын. Тексты сæйраг хъуыды бæрæг кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Хъуыдыйæдты мидис æмбарын кæнын. Хъуыдыйæдты райдайæнтæ дзургæйæ æххæст кæнын. Аргъæнæн фæрсдзырдтæй пайда кæнын. Къостайæн йæ зæрдæ тынгдæр цы хъуыддæгтыл рысти æмæ, Кавказимæ баст фæрстытæ куыд æргом кодта йæ уацты, уыдоны тыххæй ныхас кæнын.		
ÆХХУЫСГÆНÆГ НЫХАСЫ ХÆЙТТÆ (13 САХ.)					
Фæсæвæрд (2 сах.)					
34.	Æххуысгæнæг ныхасы хæйттæ. Фæсæвæрд	Æххуысгæнæг ныхасы хæйттæ. Иумæйаг æмбарынад фæсæвæрды тыххæй. Аразгæ æмæ æнæаразгæ фæсæвæрдтæ. Фæсæвæрд, йæ нысаниуæг, йæ бастдзинад, йæ разæй лæууæг дзырдтимæ. Фæсæвæрдтæ-синонимтæ.	Фæсæвæрды нысаниуæг амонин. Фæсæвæрдтæ се 'мхуызон ныхасы хæйттæй хицæн кæнын. Фæсæвæрдты сæ разæй лæууæг дзырдтимæ иу цавдимæ дзырын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Цавды æггдæуттæ. Синонимтæ. Омонимтæ. Дзырды нысаниуæг. Сæрмагонд ныхасы хæйттæ.	Дзырдты къорды цавд æвæрын. Дзырдтæ æмæ дзырdbæстыты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Омонимтæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Сæрмагонд ныхасы хæйттæ æххуысгæнæг ныхасы хæйттæй хицæн кæнын.		

		<i>Ныхасы рæзт</i> Хистæр – зондамонæг. Текст «Куырыхон хистæры амындтытæ» (Чеджемты Ахсармæ гæсгæ).	Аивадон текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Текст (таурæгъ) хи ныхæстæй дзурын. Хистæрты зондамындмæ хъус дарын хъæуы æви нæ, уымæ хи цæстæнгас æвдисын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.		
35.	Фæсæвæрд	Фæсæвæрдты нысаниуджытæ. Фæсæвæрдты растфыссынад. Фæсæвæрд æвзарыны фæтк.	Фæсæвæрдты нысаниуджытæ амонын. Фæсæвæрдты сæ размæлæууæг дзырдтимæ иу цавдимæ дзурын. Фæсæвæрдты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Фæсæвæрдты иумæйаг æмбарынад. Хъуыдыйады сæйраг æмæ фæрссаг уæнгтæ.	Аразгæ фæсæвæрдтæ æнаæразгæ фæсæвæрдтæй хицæн кæнын. Хуымæтæг хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын.		
		<i>Ныхасы рæзт</i> 23 февраль – Фыдыбæстæ хъахъхъæнæнджы бон. Цыбыр текст «Уæрæсейы, Ирыстоны намыс æмæ сæрыстырдзинад» (скъуыддзаг газет «Рæстдзинад»- æй).	Публицистикон текст кæсын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын. Тексты мидисон хæйттæн сæргæндтæ хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. 23 февралы – Фыдыбæстæ хъахъхъæнæнджы боны тыххæйныхас кæнын.		
Разæвæрд (1 сах.)					
36.	Разæвæрд	Иумæйаг æмбарынад разæвæрдты тыххæй. Разæвæрдты нысаниуджытæ. Грамматикон синонимтæ (номдар разæвæрд æд-имæ æмæ номдар цæдисон хауæны). Разæвæрдты растфыссынад.	Разæвæрдты сæ фæстæ лæууæг дзырдтимæ иу цавдимæ дзурын. Разæвæрдтæ сæ ’мхуызон разæфтуантæй хицæн кæнын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Хъуыдыйæдтæ фыссын цухгонд разæвæрдтæ æвæргæйæ.		

		<i>Фæлхат кæнын</i> Синонимтæ. Антонимтæ. Мивдисджыты дзырдарæзт.	Мивдисджытæн дзырдарæзтон æвзæрст кæнын. Дзырдтæн æмæ дзырdbæстытæн синонимтæ æмæ антонимтæ агурын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> 8 марты – Сылгоймæгты æппæтдунеон бон. Цыбыр текст «Уалдзæджы райдзастдæр бæрæгбон» (скъуыд-дзаг газет «Рæстдзинад»-æй)	Публицистикон текст кæсын. Тексты сæргонд æмбарын кæнын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын. Текстæн æмæ йæ мидисон хæйттæн сæргæндтæ хъуыдыкæнын æмæ сæ планы хуызы фыссын.		
Бæттæг (4 сах.)					
37.	Бæттæг	Бæттæгты тыххæй иумæйаг æмбарынад. Бæттæгты дих сæ арæзтмæ гæсгæ.	Бæттæгтæ сæ 'мхуызон ныхасы хæйттæй хицæн кæнын. Хуымæтæг, вазыгджын æмæ амад бæттæгтæ хицæн кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Зæронд дзырдтæ. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ.	Зæронд дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ кæрæдзийæ иртасын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Уазæгуаты – ивгъуыдмæ. Текст «Хъæутæ æмæ царæнтæ» (Скъуыддзаг Болатты Хъазыбеджы уацæй).	Текст кæсын. Текст мидисон хæйттыл дих кæнын. Текстæн æмæ йæ мидисон хæйттæн сæргæндтæ хъуыды кæнын æмæ сæ планы хуызы фыссын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Нæ рагфыдæлты цард æмæ æгъдаумæ хи цæстæнгас æвдисын.		
38.	Бæттæг	Бабæтгæ æмæ домгæ бæттæгтæ.	Хъуыдыйæдты мидæг бастдзинады хуызтæ иртасын. Бабæтгæ æмæ домгæ бастдзинады бæттæгтæ хицæн кæнын. Дзырдтæ æмæ дзырdbæстытæй хъуыдыйæдтæ аразын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæутæ бæттæгтæ æвæргæйæ. Схемæмæ гæсгæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ аразын.		

		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды нысаниуæг. Зæронд дзырдтæ. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ.	Зæронд дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ кæрæдзийæиртасын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Уазæгуаты – ивгъуыdmæ. Текст «Хъæутæ æмæ царæнтæ» (Скъуыддзаг Болатты Хъазыбеджы уацæй).	Текст кæсын. Тексты сæйраг темæ æмæ дæлтемæтæ хицæн кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Текстмæ гæсгæ хъуыдыйады хицæн хайттæй æнæхъæн хъуыдыйад аразын. Нæ рагфыдæлты цард æмæ æгъдаумæ хи цæстæнгас æвдисын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.		
39.	Бæттæг	Аразгæ æмæ æнæаразгæ бæттæгтæ. Бæттæг æвзарыны фæтк.	Бæттæгтæ сæ 'мхуызон нихасы хайттæй хицæн кæнын. Синонимон бæттæгтæй пайда кæнын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæугæ бæттæгтæ æвæргæйæ. Бæттæгæн морфологион æвзæрст кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды нысаниуæг. Зæронд дзырдтæ. Омонимтæ. Синонимтæ. Хъуыдыйады æмхуызон уæнгтæ. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ.	Омонимон нихасы хайттæ кæрæдзийæ хицæн кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Зæронд дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Хъуыдыйад уæнгтæм гæсгæ æвзарын. Хуымæтæг æмæ вазыгджын хъуыдыйæдтæ кæрæдзийæ иртасын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Фæткæн – æгъдау, æгъдауæн – ном Цыбыр радзырд «Давд» (Саламты Алиханмæ гæсгæ).	Аивадон текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ планы фæрстытæ æмбæлгæ фæткыл æвæрын. Фарстон-дзуаппон диалоджы миниуджытæ бæрæгкæнын. Тексты фарстон-дзуаппон диалог агурын. Уырыссаг хъуыдыйæдтæ ирон æвзагмæ тæлмац кæнын. Хи дарыны уагмæ раст цæстæнгас æвдисын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.		

40.	Бәттәг	Бәттәгты стилистикон миниуджытә.	Бәттәгты стилистикон миниуджытә хицән кәнын. Синонимон бәттәгтә кәрәдзийә ивын. Вазыгджын хъуыдыйәдтәй хуымәтәг хъуыдыйәдтәаразын.		
		<i>Фәлхат кәнын</i> Дзырды лексикон нысаниуәг. Синонимтә. Хъуыдыйәдтә сә арәзтмә гәсгә. Хъуыдыйады уәнгтә. Хъуыдыйәдтә, цы әнкъарәнтә әвдисынц, уыдонмә гәсгә. Хъуыдыйәдтә сә загъды нысанмә гәсгә.	Дзырдты нысаниуджытә әмбарын кәнын. Дзырдтән синонимтә агурын. Бәттәгән морфологион әвзәрст кәнын. Хъуыдыйәдтә сә арәзтмә гәсгә хицән кәнын. Хъуыдыйад уәнгтәм гәсгә әвзарын. Дзырдтәй хъуыдыйәдтә аразын. Хъуыдыйәдты кәрон хъәугә әрхәцән нысәнттә әварын.		
		<i>Ныхасы рәзт</i> Әрцыз, нылләуыд уалдзәг! Цыбыр текст «Уалдзыгон стьалытә» (Дзасохты Музафермә гәсгә).	Аивадон текст кәсын. Текстән сәргонд әрхъуыды кәнын. Алыхуызон эмоционалон-аргъгәнән дзырдтәй пайда кәнын. Нывты мидисимә баст бынәттә тексты агурын әмә сә кәсын кәнә хи нихәстәй дзурын. Тексты дзырдтә әмә дзырdbәстытыл, дзырдуатыл әнцайгәйә, әрдз уарзын әмә йыл аудын – адәмән сә фыццагдәр хәс кәй у, ууыл нихас кәнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттә кәсын әмә сә зәрдыл бадарын.		
Хайыг (5 сах.)					
41.	Хайыг	Хайыгты тыххәй иумәйаг әмбарынад. Хайыгты арәзт. Хайыгты равзәрд. Хайыгтә әмә әндәр нихасы хәйттә – омонимтә.	Хайыгтә се 'мхуызон нихасы хәйттәй хицән кәнын. Хъуыдыйәдтә хайыгтимә хъәугә интонациимә кәсын. Алыхуызон хайыгтәй нихасы пайда кәнын. Тексты хайыгтә агурын. Хъуыдыйәдтә фыссын хъәугә хайыгтә әвәргәйә.		

		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды хæйттæ, дзырдтæ аразыны фæрæзтæ. Омонимтæ. Спортивон терминтæ. Ныхасы хæйттæ.	Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Сæрмагонд æмæ æххуысæнæг ныхасы хæйттæ хицæн кæнын. Спортивон терминтæй пайда кæнын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Спорт дун-дунейы. Цыбыр текст «Спорты историйы цымыдисаг сыфтæ»*.	Наукон-популярон текст кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Нывты мидисимæ баст ынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырдбæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, Олимпæг хъæзтыты историйыл ныхас кæнын.		
42.	Хайыгты нысаниуджытæ	Хайыгты дих сæ нысаниуджытæм гæсгæ: сæрмагонд дзырдтæ, дзырдбæстытæ æмæ хъуыдыйæдты мидисæн уæлæмхасæн нысаниуджытæ дæттæг хайыгтæ.	Хайыгтæ се 'мхуызон ныхасы хæйттæй хицæн кæнын. Алыхуызон хайыгтæй ныхасы пайда кæнын. Тексты хайыгтæ агурын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæугæ хайыгтæ æвæргæйæ.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды нысаниуæг. Дзырды хæйттæ, дзырдтæ аразыны фæрæзтæ. Ныхасы хæйттæ. Синонимтæ. Спортивон терминтæ.	Дзырдтæ æмæ дзырдбæстыты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Спортивон терминтæй пайда кæнын. Сæрмагонд æмæ æххуысæнæг ныхасы хæйттæ хицæн кæнын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Спорт Ирыстоны. Цыбыр текст спорты райрæзты тыххæй Ирыстоны* (скъуыддзаг Гаджиты С. чиныг «Осетия спортивная»-йæ).	Публицистикон текст кæсын. Текстæн сæргонд æрхъуыды кæнын. Пъланы фæрстытæ радзырды цауты цыдмæ гæсгæ æвæрын. Пъланмæ гæсгæ тексты мидис дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырдбæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, спорты райрæзтæ æмæ йæ ахадындынадыл ныхас кæнын.		

43.	Хайыгты нысаниуджытæ	Хайыгты дих сæ нысаниуджытæм гæсгæ: модалон хайыгтæ.	Дзуæрджы ахастытæ равдисынаен хайыгтæй пайда кæнын. Амонæн, дихон æмæ тыджындæргæнаен хайыгтæ бæрæг кæнын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæугæ хайыгтæ æвæргæйæ.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды хæйттæ, дзырдтæ аразыны фæрæзтæ. Ныхасы хæйттæ. Спортивон терминтæ. Фидаргæнаен æмæ æппæрццаг хъуыдыйæдтæ.	Дзырдтæ æмæ дзырdbæстыты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Сæрмагонд æмæ æххуысæнæг ныхасы хæйттæ хицæн кæнын. Фидаргæнаен æмæ æппæрццаг хъуыдыйæдтæ бæрæг кæнын. Спортивон терминтæй пайда кæнын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Спорт Ирыстоны. Цыбыр текст «Гыщыл Ирыстоны стыр стухытæ» (скъуыддзаг журнал «Мах дуг»-æй)	Публицистикон текст кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, Ирыстоны зындгонд спортсменты тыххæй ныхаскæнын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.		
44.	Хайыгты нысаниуджытæ	Хайыгты дих сæ нысаниуджытæм гæсгæ: æнкъарæнтæ æвдисæг хайыгтæ. Хайыгты растфыссынад. Хайыг æвзарыны фæтк.	Æнкъарæнтæ æвдисæг хайыгтæ бæрæг кæнын. Формæаразæг æмæ дзырдарæзæг хайыгтæ бæрæг кæнын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонан æмæ раст кæнын. Хайыгæн морфологион æвзæрст кæнын.		
		<i>Фæлхат кæнын</i> Дзырды хæйттæ, дзырдтæ аразыны фæрæзтæ. Ныхасы хæйттæ. Спортивон терминтæ.	Дзырдтæ сæ кондмæ гæсгæ æвзарын. Сæрмагонд æмæ æххуысæнæг ныхасы хæйттæ хицæн кæнын. Спортивон терминтæй пайда кæнын.		
		<i>Ныхасы рæст</i> Спорт Ирыстоны. Скъуыддзаг Хуыгаты Георы пьесæ «Мæ богал»-æй.	Драмон уацмысæй скъуыддзаг хибарæй кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн фысгæйæ дзуапп дæтттын. Спорт æмæ физикон культурæмæ хи цæстæнгас æвдисын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдылбадарын.		

45.	Контролон куыст				
Æвастхъæр (3 сах.)					
46.	Æвастхъæр	Иумæйаг æмбарынад æвастхъæры тыххæй. Æвастхъæрты дих сæ нисаниуджытæм гæсгæ: æнкъарæнавдисæг хайыгтæ. Хайыгтимæ æрхæцæн нысæнттæ æвæрыны æгъдæуттæ.	Æвастхъæрты бæлвырд уагæй дзурын (хъæлæс бæрзонддæр кæнын, хъæлæсонтæ дæргъæтинай дзурын). Æвастхъæры стилистикон нисаниуджытæ иртасын. Æнкъарæнтаæвдисæг æвастхъæртæ бæрæг кæнын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Æвастхъæртимæ хъæугæ æрхæцæн нысæнттæ æвæрын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæугæ æрхæцæн нысæнттææвæргæйæ.		
		Фæлхат кæнын Ныхасы хайттæ.	Ныхасы хайттæ кæрæдзийæ сæ сæйраг æууæлтæм гæсгæ хицæн кæнын.		
		Ныхасы рæст Стыр Уæлахизы рухс. Цыбыр текст «Æдзæрд хæстоны ныхас» (Туаты Сергеймæ гæсгæ).	Аивадон текст кæсын. Текст мидисон хайттыл дих кæнын. Тексты мидисон хайттæн сæргæндтæ хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Нывты мидисимæ баст бынæттæ тексты агурын æмæ сæ кæсын кæнæ хи ныхæстæй дзурын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырdbæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, Фыдыбæстæмæ, фыдыуæзæгмæ ахаст æвдисын, Стыр Уæлахизы бон æрæмысын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.		
47.	Æвастхъæр	Æвастхъæрты дих сæ нисаниуджытæм гæсгæ: архайдмæразæнгардгæнæг хайыгтæ. Хайыгтимæ æрхæцæн нысæнттæ æвæрыны æгъдæуттæ. Аразгæ æмæ æнæаразгæ æвастхъæртæ. Мырфæзмæндзырдтæ.	Æвастхъæрты бæлвырд уагæй дзурын (хъæлæс бæрзонддæр кæнын, хъæлæсонтæ дæргъæтинай дзурын). Æвастхъæры стилистикон нисаниуджытæ иртасын. Архайдмæ разæнгардгæнæг æвастхъæртæ бæрæг кæнын. Æвастхъæртæ се 'мхуызон ныхасы хайттæй хицæн кæнын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Æвастхъæртимæ хъæугæ æрхæцæн нысæнттæ æвæрын. Хъуыдыйæдтæ фыссын хъæугæ æвастхъæртæ æвæргæйæ.		

			Дзырдтæ æмæ æвастхæртимæ хъуыдыйæдтæ хъуыды кæнын. Текстæй мырфæзмæн дзырдтимæ хъуыдыйæдтæ фыссын.		
		Фæлхат кæнын Ныхасы хæйттæ.	Ныхасы хæйттæ кæрæдзийæ сæ сæйраг æууæлтæм гæсгæ хицæн кæнын.		
		Ныхасы рæст Стыр Уæлахизы рухс. Цыбыр текст «Хæстоны мысинæгт» (скъуыддзаг Хъайтыхъты Азæмæты мысинæгтæй).	Аивадон текст кæсын. Текстæн сæргонд хъуыды кæнын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Тексты дзырдтæ æмæ дзырдбæстытыл, дзырдуатыл æнцайгæйæ, Фыдыбæстæйы Стыр хæстмæ хи ахаст æвдисын, Стыр Уæлахизы бон æрæмысын. Ирон дзырдты дыгурон эквиваленттæ кæсын æмæ сæ зæрдыл бадарын.		
7-æм къласы рацыд æрмæг зæрдыл æрлæууын кæнын (3 сах.)					
48-50.	Ныхасы хæйтты растфыссынад	Фæлхат кæнын Æрбайсгæ дзырдтæ. Зæронд æмæ ног дзырдтæ.Синонимтæ. Дзырдты растфыссынад. Æрхæцæн нысæнттæ æвæрыны æгъдæуттæ.	Æрбайсгæ дзырдтæй пайда кæнын. Зæронд æмæ ног дзырдты нысаниуджытæ æмбарын кæнын. Дзырдтæн синонимтæ агурын. Дзырдты орфограммæты хуызтæ амонын æмæ раст кæнын. Хъуыдыйады хъæугæ æрхæцæн нысæнттæ æвæрын.		
		Ныхасы рæст Ирон æвзагзонынады дæсны. Цыбыр текст «Иры хæрзгæнæг» Вс. Миллеры тыххæй (скъуыддзаг Гæбæраты Никъала æмæ Агънаты Æхсары уацæй).	Наукон текст кæсын. Текстмæ гæсгæ фæрстытæн дзуапп дæттын. Текст хи ныхæстæй дзурын. Текстмæ гæсгæ дзырдбыд æххæст кæнын.		
51.	Контролон куыст				

Сайраг домэнтэ 7-æм къласы скъоладзауты зоньндзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæм

Скъоладзаутæ хъуамæ зоной:

- 7-æм къласы æвзагæй цы темæтæ сахуыр кодтой, уыдонæн сæ сайрагдарты раиртæстытæ;
- мивдисæджы здæхæнтæ æмæ афонтæ;
- миногми æмæ фæрссагми, сæ арæст;
- фæрссагмион здæхт;
- фæрсдзырды нысаниуæг æмæ грамматикон æууæлтæ;
- æххуысгæнæг ныхасы хайтты лексикон-грамматикон бæрæггæнæнтæ;
- разæвæрдтæ æмæ сæ 'мхуызон разæфтуантæ;
- бабæттæ æмæ домгæ бастдзинады бæттæгтæ, сæ хæстæ;
- синонимон бæттæгтæ;
- æмхуызон дзырдтæй загъд ныхасы хайттæ кæрæдзийæ иртасын;
- алыхуызон ныхасы хайттимæ баст цавды æгъдауттæ;
- ирон æмæ дыгурон диалектты иуæй-иу лексикон-грамматикон хицæндзинæдтæ.

Скъоладзаутæ хъуамæ арæхсой:

- дзырдты орфограммæты хуызтæ амонь æмæ раст кæнынмæ;
- аргъгæнæн-æнкъарæнджын, фæлгонцджын дзырдтæй тексты стиль æмæ жанрмæ гæсгæ пайда кæнынмæ;
- иу сайраг уæнг (зæгъинаг) кæм ваййы, ахæм хуымæтæг хъуыдыйæдты мивдисæджы æнæцæсгомон формæтæ æмæ æнæцæсгомон мивдисджытæй пайда кæнынмæ;
- миногми номдар æмæ миногонæй иртасынмæ;
- фæрссагми æмæ фæрссагмион здæхтытимæ хъуыдыйæдтæ аразынмæ;
- хъуыдыйад фæрссагмион здæхтимæ синонимон домгæвазыгджын хъуыдыйадæй ивынмæ;
- фæсæвæрдтæ, хайыгтæ æмæ бæттæгтæ сæ 'мхуызон (омонимон) ныхасы хайттæй хицæн кæнынмæ;
- хъуыдыйæдтæ хайыгтимæ раст кæсынмæ;
- синонимон бæттæгтæ кæрæдзийæ ивынмæ;
- диалогтæ, полилогты архайынмæ; этикетон ныхасæй пайда кæнынмæ;
- монологты алы хуызтæ аразынмæ;
- текст аразынмæ, йæ иу хай кæнæ текст æнæхъæнæй хи ныхæстæй дзырынмæ;
- диктант, изложени, сочинени фыссынмæ, адæймаджы бакасты, æрдзы æрфыст кæнынмæ; фыстæг, тексты конспект, газетмæ уацхъуыд, арфæйы гæххæтт, автобиографи, хъайтары характеристика фыссынмæ;
- ныхасы хайтты синтаксисон хæстæ бæрæг кæнынмæ;
- фонетикон, дзырдарæзтон, лексикон, морфологион, синтаксисон æвзæрст кæнынмæ.

